

журналістами трансформовані розмовні фразеологізми ніби підлаштовують публіцистичний стиль під розмовну мову в розрахунку на краще сприйняття матеріалу різними соціальними групами: *«Вуха нардепа Владислава Голуба стирчать за інформаційною булькою, яку за допомогою «незалежного політолога роздули проти губернатора Юрія Ткаченка»* (інтернет-видання «Кропива / Кропива.ck.ua).

Отже, уведення оновлених розмовних фразеологізмів до системи властивого для публіцистики книжного мовлення зумовлює посилену експресію тексту, яка виникає насамперед унаслідок зіткнення контрастних мовностильових одиниць.

Список використаних джерел:

1. Бурячок А. А. Емоційно знижена лексика й фразеологія в побутовому мовленні / А. А. Бурячок // Усне побутове літературне мовлення. – К.: Наук. думка, 1970. – С. 58-63.
2. Маловиця Т. А. Оцінно-інформативне значення лексичних новотворів (на матеріалі преси 90-х років ХХ ст.) / Т. А. Маловиця // Язык и культура. – Киев, 1997. – Т. 3. – С. 104-112.

Лаврусенко М.І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

АРХЕТИП МАТЕРІ У ТВОРЧОСТІ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ

Серед вітчизняних письменників, що вперше заявили про себе на початку ХХ століття, була й Докія Гуменна – авторка, що в роки Другої світової війни емігрувала з України й продовжила свою діяльність у США. Її літературну спадщину складають оригінальні і в тематичному, і в жанровому плані твори. Дохристиянській добі присвячені повісті «Велике Цабе», «Небесний змій», феєрія «Епізод з життя Європи Критської», збірка новел «Прогулянка алеями мільйоноліть». На цю ж тему написані й науково-популярні романи-есе «Благослови, Мати!», «Родинний альбом», «Минуле пливе у прийдешнє». У доробку авторки є й твори про буття 30-40-х років ХХ століття в Україні, про ті умови, в яких формувалась наша культура й література, – роман «Золотий плуг», повість «Мана» та ін.

У центрі кожного з прозових здобутків Д. Гуменної – образ жінки (Берегині, Матері, Коханой). Він є художньою реалізацією архетипу Матері, який, на думку К.-Г. Юнга, сформувався першим у людській свідомості [16]. Цей факт засвідчує **актуальність** аналізу епосу авторки в контексті архетипної критики.

Зауважимо, що доробок письменниці став об'єктом уваги монографій П. Сороки «Докія Гуменна. Літературний портрет» [15], М. Лаврусенко

«Праісторія в українській літературі: проблема кореляції наукового і художнього пізнання» [11], дисертацій О. Коломієць [10], Т. Николук [12], статей Г. Костюка [9], В. Пеци [13], А. Погрібного [14] та багатьох інших. Однак окремої розвідки, що систематизувала б специфіку художньої реконструкції архетипу Матері у прозі письменниці, наразі немає, тому саме цю проблему ми спробуємо окреслити у пропонованому дослідженні (**мета**).

Кожен з творів Докії Гуменної по-своєму реконструює архетип Жінки-Матері. Образ жінки як символ єдності роду, добробуту, ніжності постає у повісті «Велике Цабе». Дохристиянська минувшина дала можливість авторці говорити про культовий статус жінки в трипільські часи. Персонажі твору – це своєрідні «матриці», які наповнені інформацією про родовий устрій і культове місце жінки в прадавні часи, про культурні й матеріальні здобутки протоукраїнців. Цікавими у цьому плані є жіночі образи твору – Ягілки, Ягіпаніматки (жриці роду), а також керамічних фігурок, котрі уособлюють культ матері. Через них авторка знайомить нас не стільки з конкретними представниками доби, скільки з матриархатом як стадією розвитку людського суспільства. Водночас Д. Гуменна говорить читачеві й про те, що патріархальний світ змінює функції жінки у суспільстві, авторитет переходить до батька (образ Савур-матері, Ягілки) [2].

У повісті «Небесний змії» також осмислюється доля жінки у дохристиянські часи. Твір порівнює цілком самодостатні світи: скотарсько-конярська цивілізація (творців Кам'яної Могили) та землеробська (Трипільської культури). Патріархальний світ конярів – жорстокий. Жінку скотарі не дуже шанували. Мотив туги за світом матриархального устрою Трипілья, що звучить у повісті «Велике Цабе», відчувається й у «Небесному змії». Цей прекрасний світ мальованої кераміки Д. Гуменна ставить в опозицію культурі кочових племен. Осмислюючи долю Баби Дани, ведучи розмову про землеробське поселення Вілію і кохану Ярійка Ладу, авторка говорить про переваги мирного жіночого суспільного устрою перед войовничим чоловічим [7].

Окремий пласт творчості Д. Гуменної складають науково-популярні романи «Минуле пливе у прийдешнє», «Родинний альбом», «Благослови, Мати!». Центральною проблемою науково спрямованих творів авторки є утвердження культу жінки-матері. У своїй ерудиційній прозі письменниця декодує архетип Великої Матері через образи міфології та фольклору.

Роман «Благослови, Мати!» – це авторське міркування над образною системою фольклору. Матрицю уявлень про жінку як джерела добробуту, миру і злагоди розкривають образи грецької й української міфології: Діани, Артеміді, Деметри, Діви, Лелі [1].

В есе «Родинний альбом» архетип Великої Матері вибудовується авторкою через простеження системи типологічних зв'язків між культурами і віруваннями, системою міфообразів різних народів в одній часовій площині, через дослідження еволюції світоуявлень людей, що проживають на одній території [8].

Реконструкція архетипу Великої Матері у романі-есе Д. Гуменної «Минуле пливе у прийдешнє» відбувається через такі образи українського фольклору, як Діви, Гої, Купали, Лелі, Святих П'ятниці, Варвари, Маланки, котрі, за авторським трактуванням, акумулюють світоглядні ідеї українського народу праісторичної епохи [5].

Особливе наповнення має архетип Жінки-Матері у феєрії Д. Гуменної «Епізод з життя Європи Критської». Його розкривають міфічні образи Гої (Землі), Європи (континенту) й України (країни). Змістом оповіді авторка наголошує на тому, що первісна стадія, яку прожили усі народи світу, – матріархат – є найдосконалішою [4].

Архетип жінки у романі «Золотий плуг» представляє головна героїня твору письменниці Гаїна Сай, котра в умовах радянського суспільства не може реалізувати себе, як і письменниця Д. Гуменна. Цей образ розкривається авторкою паралельно з роздумами коханого героїні історика Миколи Мадія про давні цивілізації, які обожнювали жінку. Паралелі, які проводить мисткиня у творі, дають можливість читачеві побачити єдність минулого і сучасного, порівняти ставлення і розуміння місії жінки в прадавні часи і в сьогодення (у творі це українська дійсність 30-40-х років) [3].

У центрі уваги психологічної повісті Д. Гуменної «Мана» – роздуми балерини Юлії Отави, яка шукає свого щастя. Цей образ у доробку письменниці особливий. Він стосується не тільки зображення конкретної суспільної епохи (30-40-і роки ХХ століття), а й розмови про пошук жінкою щастя, пошук людиною себе. Відтак, авторка розкриває ще одну грань архетипу Жінки-Матері – проблему жіночого бажання, долі [6].

Архетип Матері у прозі Д. Гуменної реконструюється через міфологічні жіночі образи, а також через образи українок доби побудови радянського суспільства у 30-40-і роки ХХ століття. У кожному з аналізованих творів авторка утверджує думку про перевагу матріархальної концепції суспільних стосунків над патріархальною.

Пропонована студія тільки пунктирно окреслила специфіку художнього змалювання архетипу Матері в доробку письменниці, а системна розмова на зазначену тему чекає свого дослідника.

Список використаних джерел:

1. Гуменна Д. Благослови, мати! / Докія Гуменна. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1995. – 288 с.
2. Гуменна Д. Велике Цабе: казка-есеї / Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Об-ня укр. письменників «Слово», 1952. – 156 с.
3. Гуменна Д. Золотий плуг/ Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Об'єднання українських письменників «Слово», 1968. – 288 с.
4. Гуменна Д. Епізод з життя Європи Критської / Докія Гуменна. – Нью-Йорк : Слово, 1957. – 142 с.
5. Гуменна Д. Минуле пливе у прийдешнє/ Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Видання Української вільної Академії Наук в США, 1978. – 384 с.
6. Гуменна Д. Мана: повість / Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Укр.-амер. вид. т-во, 1952. – 97 с.

7. Гуменна Д. Небесний змії/ Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Науково-дослідне товариство української термінології, 1982. – 263 с.
8. Гуменна Д. Родинний альбом / Докія Гуменна. – Нью-Йорк: Об'єднання українських письменників «Слово», 1971. – 348 с.
9. Костюк Г. На перехрестях життя та історії: до 70-річчя літ. діяльності Докії Гуменної / Григорій Костюк // Сучасність. – 1975. – Ч. 3, берез. – С. 52–71; Ч. 4, квіт. – С. 50–75.
10. Коломієць В.О. Проза Докії Гуменної (проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / О.В. Коломієць; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2007. – 18 с.
11. Лаврусенко М.І. Праісторія в українській літературі: проблема кореляції наукового і художнього пізнання. Монографія/М.І. Лаврусенко. – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2014. – 250 с.
12. Николук Т.В. Інтелектуальний інтертекст прози Докії Гуменної: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Т.В. Николук; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 19 с.
13. Пепа В. Повернення Докії Гуменної / Вадим Пепа / Гуменна Д. Дар Евдотеї. Іспит пам'яті. Кн. 1. Київські кручі; Кн. 2. Жар і крига. – К.: Дніпро, 2004. – С. 5–18.
14. Погрібний А. Повернення Докії Гуменної / Анатолій Погрібний // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Книга друга. – К.: Дніпро, 1993. – С. 444–452.
15. Сорока П. Докія Гуменна. Літературний портрет / Петро Сорока. – Тернопіль, 2003. – 495 с.
16. Юнг К.Г. Психологические аспекты архетипа матери / К.Г. Юнг // Бог и бессознательное. – М.: Олимп, 1998. – 447 с.

Мазур І.В.

студентка,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ЗМІСТ КАЗКИ І. ФРАНКА «ЯК ЗВІРІ ПРАВУВАЛИСЯ З ЛЮДЬМИ»

Літературна творчість Івана Франка є об'єктом дослідження літературознавців уже більше століття. Останнім часом у поле зору літературознавців усе частіше потрапляють казки різних жанрових модифікацій, якими так багатий творчий доробок І. Франка.

Серед вагомих сучасних здобутків у цій галузі слід назвати статті Ю. Бондаренка, Л. Водяної, І. Гончар, З. Гузара, В. Гуменної, П. Іванишина, В. Комарницької, Н. Тихолоз та ін. І хоча предметом їхнього дослідження ставали різні аспекти творчості письменника, усі вони одностайні в думці про неабиякий талант і надзвичайну працьовитість Франка-казкаря.

Найновішим дослідженням у цій галузі є монографія доктора філологічних наук, професора Галини Сабат «Казки Івана Франка: